

**BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN ORGAN BAĞIŞI
HAKKINDAKİ GÖRÜŞ VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

**DETERMINATION OF OPINIONS AND BEHAVIORS ABOUT ORGAN DONATIONS OF
NURSES WORKING IN A UNIVERSITY HOSPITAL**

Öğr. Gör. Mehmet Ali ŞEN

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi/ Dicle Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri MYO,
m.a.sen@yandex.com , Diyarbakır/Türkiye

Öğr. Gör. Eda YAKIT AK

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi / Öğretim Görevlisi, Dicle Üniversitesi Atatürk Sağlık
Hizmetleri MYO, edayakit@gmail.com, Diyarbakır/Türkiye

Yakup EVREÜZ

Hem., Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastaneleri, Diyarbakır/Türkiye

ÖZ

Bu çalışma bir üniversite hastanesinde halen çalışan hemşirelerin organ bağışına karşı tutumlarını, bilgilerini ve bakışlarını tespit etme ve önermeler getirme amacıyla yapılmıştır.

Araştırma örneklemini Dicle Üniversitesi Hastanelerinde halen çalışan 200 hemşire oluşturmuştur. Veriler 25 soruluk anket formu ile Mart-Eylül 2017 tarihleri arasında birebir görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın etik kurul onayı Dicle Üniversitesi Hastaneleri'nden alınmıştır. Veriler SPSS 20,0 paket programı ile yüzdelik ve Ki-kare analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı hemşirelerin %26,5'i 25-31 yaşları arasında, %51'i kadın ve %31,5'i lise mezunuydu. Hemşirelerin %91'i organ bağışının gerekliliğine inanıyor ve %94'ü bağış konusunda doktordan bilgi almak istiyordu. Organ bağışı şartlarını hemşirelerin sadece %50,5'i biliyordu. Organ bağışında bulunan hemşirelerin oranı %21'di. Hemşirelerin %46'sı organ bağışında bulunmakta istekliydi ve %68'i öldükten sonra bağışta bulunmak istiyordu. Bağışta bulunmak istemeyen hemşirelerin %52'si bunu kişisel bir tercih olarak belirtti. Katılımcı hemşirelerin %95'i organlarını para karşılığında satmayacağını bildirdi.

Sonuç olarak hemşirelerin büyük bir bölümü organ bağışına sıcak bakıyorlardı. Ancak bağış konusunda yeterli bilgiye sahip değillerdi. Hemşireler gelecekte donör olması konusunda olumlu çıkarımlar yapılabilir ancak bilgi eksikliği ile toplumu bağışa teşvikte yetersiz kalabilirler. Lise, lisans ve sonrası eğitimlerde bağış konusuna daha fazla önem göstermenin gerekliliği bu çalışmada çıkarılabilir.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı, hemşireler, danışmanlık, donör

ABSTRACT

This study was conducted in order to determine the attitudes, knowledge and perspectives of nurses working in a university hospital against organ donation.

The research sample is composed of 200 nurses currently working at Dicle University Hospitals. Data were collected through a questionnaire consisting of 25 questions and interviews between March and September 2017. The study's ethics committee approval was obtained from Dicle University Hospitals. The data were evaluated using the SPSS 20.0 package program using percentage and Chi-square analyzes.

26.5% of participating nurses were between 25-31 years old, 51% were women and 31.5% were high school graduates 91% of the nurses believed the need for organ donation, and 94% wanted to be informed about the donation. Only 50.5% of nurses knew organ donation conditions. The proportion of nurses who donated organs was 21%. 46% of

nurses were willing to donate organs, and 68% wanted to donate after they had died. 52% of the nurses who did not want to donate stated this as a personal preference. 95% of participating nurses reported that they would not sell their organs for money.

As a result, most of the nurses were warmly looking for organ donation. But they did not have enough knowledge about donations. Positive conclusions can be made as to whether nurses will become donors in the future, but they may be inadequate in incentive to donate the society with lack of information. The necessity of giving more importance to donation in high school, undergraduate and post-secondary education can be deduced from this study.

Key words: Organ donation, nurses, counseling, donor

1.GİRİŞ

Bugün sağlık standartlarının geliştirilme çabaları ve sağlık sektörüne yapılan harcamaların artırılması gibi iyileştirmeler bulunmaktadır. Ancak hala sağlık ekonomisinin çözemeyeceği sorunlar bulunmaktadır. Bunların başında organ bağıışı ve nakliyle ilgili sıkıntılar olduğu söylenebilir. Yetersiz donör sayısı ve bağıış bekleyen hastalardaki artış bu sorunun güncelliğini kaybetmeyeceğinin de işaretidir. Ülkemizde yetersiz kadavradan nakil ve canlı donörlerin organ bağıışı konusundaki tutumları nedeniyle kurtarılabilir hastalar kaybedilmektedir. Avrupa ülkelerinde organ vericilerinin %80'i kadavra, %20'si canlı kaynaklı iken Türkiye'de tam tersine organ vericilerinin %75'i canlı, %25'i kadavra kaynaklıdır (<https://www.akdenizorgannakli.net/>; Kent, 2004:41; Aytas, Kartalci ve Ünal, 2011:26).

Organ bağıışının gerçekleşmesi yasal yükümlerle birlikte bağıışçı kişiler ve ailelerinin rızasına bağılıdır. Rıza, genellikle bireylerin eğitimine, inançlarına veya toplumun duyarlılığı ile ilişkilidir. İslam dini için din alimlerince organ bağıışı konusunda duyarlı bir söylem gelişse de yanlış inançları sürdürenler çoğunluktadır (Ünal, Elyas, Kaya ve Özcan, 2010:389). Bazı toplumlarda dini veya daha ağırlıklı kültürel olarak ölünün vücut bütünlüğünü bozmayı uygun görmeme yaklaşımı da organ bağıışını engelleyici olmaktadır (Yaşar ve ark.,2008:33; Savaşer ve ark., 2012:1). Organ bağıışı konusunda son dönemlerde yapılan yanlış inanç ve tutumları yıkmaya yönelik projeler ve kamu spotlarının ise bağıışı teşvik etmesi beklenmektedir.

Uzun çalışma saatleri, bakım verdikleri hasta sayısının fazlalığı, ekonomik sıkıntılar ve meslekleşme çabaları gibi sorunlar hemşirelerin gündemini oluşturmaktadır. Tüm bu sorunlar nedeniyle hemşirelerin asli görevleri olan hasta ve yakınlarına danışmanlık ve eğitim için zaman ve ortam kalmamaktadır. Oysa sağlık çalışanları içerisinde hemşirelerin organ bağıışı konusundaki bilgi ve tutumları toplumu etkileyecek niteliktedir. Hemşireler donörleri belirlemede anahtar role sahiptirler (Collins, 2005: 226). Organ bağıışına karşı tutumları, bilgileri ve örnek davranışları, donör olabilecek hasta ve yakınlarını ikna etme başarılarını artıracığı düşünülmektedir (Kim, Elliott ve Hyde, 2004:147).

Yapılan birçok çalışmada bireylerin organ bağıışı konusunda hemşirelerden bilgilendirilme motivasyonunun neredeyse hiç olmadığı belirlenmiştir (Ünal, Elyas, Kaya ve Özcan, 2010: 389; Tarhan ve ark., 2013:152). Oysa hemşireler eğitim dönemleri boyunca organ nakli konusunda müfredat kapsamında yetiştirilmektedirler. Hizmet içi eğitimler, transplantasyon kursları ve hemşirelerin konuya olan ilgileri ile danışmanlık alınacak primer sağlık elemanları arasında yer alacaklardır. Son dönemlerde organ nakli yüksek lisans programlarının açılması ve hemşirelerin bu programa kabulü ise önümüzdeki yıllarda organ naklinde uzman hemşireleri yetişeceğine işaretler. Konu uzmanı hemşirelerle organ nakilleri artacak ve nakil servislerindeki bakım kalitesi artacaktır. Aksi durumda hemşirelerin olumsuz tutumları toplumun organ bağıışı istekliliğinde olumsuz bir etki yaratabilir (Xie et all., 2017:1226). İngiltere'de donör aileleri ile yapılan bir çalışma uzman hemşirelerden alınan bilgi ve danışmanlığın güçlü şekilde bağıış motivasyonunu artırdığını ortaya koymuştur (Hulme, Allen, Manara, Murphy ve Gardiner, 2016:1053). Transplantasyon servislerinde çalışan hemşirelerin mesleki profesyonelliğe sahip, ekip çalışmasına yatkın, karar süreçlerinde etkin ve çatışma yönetimi becerisine sahip, yaratıcı ve hümanistik özelliklere sahip olması da gerekmektedir (Negreiros, Pequeno, Garcia, Aguiar, Moreira ve Flor, 2017:242).

Bu çalışma bir üniversite hastanesinde halen çalışan hemşirelerin organ bağıışına karşı tutumlarını, bilgilerini ve bakışlarını tespit etme ve gerekli önermeleri getirerek konunun gündemde tutulmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın tipi ve yeri: Bu araştırma bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin organ nakli konusundaki görüş ve davranışlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir. Çalışmamız, Mart 2017 ile Eylül 2017 tarihleri arasında, Diyarbakır ilindeki bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni: Araştırmamızın evrenini, Dicle Üniversitesi Hastanelerinde halen çalışan hemşireler oluşturmaktadır.

Araştırmanın Örneklemi: Araştırmamızın örneklemini, yukarıda belirtilen üniversite hastanesinde çalışan ve ilgili tarihler arasında mesaide bulunan ve anketimize katılmayı kabul eden 200 hemşire oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: Veriler, araştırmacılar tarafından literatüre doğrultusunda geliştirilen 27 soruluk anket formu ile birebir görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır (3,7). Anket formumuzun içeriği beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hemşirelerin demografik bilgilerini inceleyen 10 soru, ikinci bölümde organ bağışi hakkındaki bilgiyi inceleyen 5 soru, üçüncü bölümde organ bağışının yasal sorumluluklarını belirleyen 4 soru, son iki bölümde ise bağışlayıcı özellikleri ve bağışlanacak organları inceleyen 8 soru sorulmuştur.

Verilerin toplanmasında izlenen yol: Anketimiz hemşirelere mesai saatleri içerisinde uygulanmıştır. Hastanenin yoğun çalışma temposu nedeniyle soru sayısı kısıtlı tutulmuştur.

Etik Onam: Araştırmanın yapılabilmesi için Dicle Üniversitesi'nden "Etik Kurul Onayı" ve araştırmaya katılan kadınlardan da yazılı onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin değerlendirilmesi bilgisayar ortamında, SPSS 20,0 paket programında yapıldı. Değerlendirme, tanımlayıcı istatistiksel metotlar (yüzdeler ki-kare analizi) kullanılarak gerçekleştirildi.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamındaki katılımcıların demografik özellikler bakımından dağılımı Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Demografik Özellikleri

		(n)	(%)
Çalıştığı Birim	Dahili Birim	50	25
	Cerrahi Birim	45	22,5
	Acil Servis	40	20
	Poliklinik	27	13,5
	Diğer	38	19
Yaş	≤25	50	25
	25-31	53	26,5
	30-36	48	24
	36≤	49	24,5
Cinsiyet	Kadın	102	51
	Erkek	98	49
Medeni Durum	Eveli	105	52,5
	Bekar	85	42,5
	Diğer	10	5
Çocuğu Olma Durumu	Var	84	42
	Yok	116	58
Eğitim Durumu	Lise	63	31,5
	Önlisans	35	17,5
	Lisans	84	42
	Lisansüstü	18	9
Meslekte Çalışma Süresi	0-1 Yıl	17	8,5
	1-5 Yıl	59	29,5
	5-10 Yıl	73	36,5
	10 üstü Yıl	51	25,5
Gelir Durumu	Gelir Giderden Az	109	54,5
	Gelir Gidere Denk	69	34,5
	Gelir Giderden Fazla	22	11
Ailenizde/Çevrenizde Organ Nakli Bekleyen Hastanız Var Mı?	Evet	43	21,5
	Hayır	157	78,5
Ailenizde/Çevrenizde Organ Bağışi Yapmış Yakınıız Var Mı?	Evet	64	32
	Hayır	136	68
Toplam		200	100,0

Araştırmaya katılan katılımcılar, %25'i Dahili (50), %22,5'i Cerrahi (45), %20'si Acil servis (40) geri kalan %32,5'i Poliklinik ve diğer birimlerde çalışmakta (65), ortalama %25'i 25 yaş ve altı (50), 25-31 yaş arası (53), 30-36 yaş arası (49) ve 36 yaş ve üstü (48) yaş gruplarında, %51'i kadın (102), %52,5'i evli (105), %42'si çocuk sahibi (84), %31,5'i lise (63) ve %51'i Lisans ve üstü (102) mezunu, %38'i 0-5 yıl arası (76) ve %36,5'i 5-10 yıl arası (73) bu kurumda çalışmakta, %54,5'inin geliri giderinden az (109) ve %34,5'inin geliri giderine denk (69), %21,5'i ailesi yada çevresinde organ nakli bekleyen hastası var (43), %32'si ise ailesi yada çevresinde organ bağış yapan birileri olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Organ Bağış Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

		(n)	(%)
Organ bağış hakkında bilginiz var mı?	Evet	157	78,5
	Hayır	43	21,5
Organ bağışının gerekliliğine inanıyor musunuz?	Evet	182	91
	Hayır	18	9
Organ bağış konusundaki bilgilendirmeleri yeterli buluyor musunuz?	Evet	48	24
	Hayır	152	76
Organ bağış hakkında kimden bilgi almak istersiniz?*	Doktor	188	94
	Hemşire	135	67,5
	Din Adamı	130	65
Organ bağış hakkındaki bilgilerinizi nereden edindiniz?*	Hastaneden	128	64
	Tv'den	78	39
	İnternette	76	38
	Çevreden	68	34
	Okuldan	60	30
	Diğer	90	45
Toplam		200	100,0

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların organ bağış hakkındaki bilgi düzeylerinin dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların, %78,5'inin organ bağış hakkında bilgisi bulunmakta (157), %21,5'inin bulunmamakta (43), %91'i organ bağışının gerekliliğine inanmakta (182), %76'sı organ bağış konusundaki bilgilendirmeleri yeterli bulmamakta (152), %24'ü yeterli bulmakta (48), %94'ü organ bağış hakkında doktordan (188), %67,5'i hemşireden (135), %65'i ise din adamından (130) bilgi almak istemekte, %64'ü organ bağış hakkında bilgisini hastaneden (128), %39'u Tv'den (78), %38'i internette (76), %34'ü çevresinden (68), %30'u ise okuldan (60) edinmiş olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Yasal Düzeyde Organ Bağış Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

		(n)	(%)
Organ bağış için gerekli şartları biliyor musunuz?	Evet	101	50,5
	Hayır	99	49,5
Organ bağış yasal mı?	Evet	154	77
	Hayır	4	2
	Bilmiyorum	42	21
Organ bağış yapıldıktan sonra karardan vazgeçme hakkı var mı?	Evet	83	41,5
	Hayır	27	13,5
	Bilmiyorum	90	45
Bağış yapılabilecek organlar nereden alınabilir?	Kadavra	25	12,5
	Canlı	16	8
	Her ikisi	128	64
	Bilmiyorum	31	15,5
Toplam		200	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların yasal düzeyde organ bağış hakkındaki bilgi düzeylerinin dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar, %49,5'i organ bağış için gerekli şartları bilmiyor (99), %77'si organ bağışının yasal olduğunu söylemekte (154), %21'i yasal olup olmadığını bilmemekte (42), %41,5'i organ bağış yapıldıktan sonra karardan vazgeçme hakkı var (83), %13,5'i yok (27), %45'i ise bilmediklerini söylemekte (90), %12,5'i sadece kadavradan organ alınabileceğini (25), %8'i sadece yaşayan insanlardan alınabileceğini (16), %64'ü hem canlı hem kadavradan alınabileceğini (128) ve %15,5'ide kimden alınabileceğini bilmediklerini (31) ifade etmekte.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Bağışlanabilecek Organlar Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

	(n)	(%)
Karaciğer	187	93,5
Kalp	186	93
Böbrek	183	91,5
Kornea	167	83,5
Akciğer	151	75,5
Kemik iliği	138	69
Kalp kapağı	124	62
Pankreas	111	55,5
Bağırsak	110	55
Kas dokusu	106	53
Kemik dokusu	97	48,5
Beyin zarı	97	48,5
Hepsi	86	43
Toplam	200	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların bağışlanabilecek organlar hakkındaki bilgi düzeylerinin dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların bağışlanabilecek organlar olarak, %93,5'i Karaciğer (187), %93'ü Kalp (186), %91,5'i Böbrek (183), %83,5'i Kornea(167), %75,5'i Akciğer(151), %69'u Kemik iliği(138), %62'si Kalp kapağı(124), %55,5'i Pankreas (111), %55'i Bağırsak (110), %53'ü Kas dokusu(106), %48,5'i Kemik dokusu ve Beyin zarı (97) ve %43'ü Hepsi (86) olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Organ Bağışlama Durumu Hakkındaki Tutumu

		(n)	(%)
Organ bağışında buldunuz mu?	Evet	42	21
	Hayır	158	79
Organ bağışında bulunmak istediğiniz takdirde ne zaman olmasını istersiniz?	Yaşarken	3	1,5
	Öldükten Sonra	136	68
	Her ikisi	61	30,5
Organ bağışında bulunmayı düşünüyor musunuz?	Evet	92	46
	Hayır	48	24
	Kararsızım	60	30
Cevabınız hayır ise; bağışlamama nedeniniz nedir?* N:48	Kişisel tercihim	25	52
	Dini ve geleneksel nedenler	16	33,3
	Güvenmiyorum	10	20,8
	Cesede eziyet	8	16,6
	Korku, kendimi hazır hissetmiyorum	8	16,6
	Ailemi üzmem istemiyorum	5	10,4
	Organ nakline uygun değilim	5	10,4
	Organ bağışına karşıyım	5	10,4
Hangi durumlarda organ bağışlamayı düşünürdünüz?*	Neden belirtmiyorum	5	10,4
	Organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip değilim	4	8,3
	Hastalara yardım için	102	51
	Çok ihtiyaç olduğu için	83	41,5
	Kendimin de ihtiyacı olabileceği için	70	35
Organ bağışlamayı düşünüyorsanız kime/kimlere bağışlamak istersiniz?	Organ bağışı bekleyen bir yakınım olduğu için	30	15
	Gençler/Çocuklar	75	37,5
	Yaşlılar	2	1
Organlarınızı para karşılığında satar mısınız?	Fark etmez	123	61,5
	Evet	10	5
Organlarınızı para karşılığında satar mısınız?	Hayır	190	95
	Toplam	200	100,0

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların organ bağışlama durumu hakkındaki görüşlerinin dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların, %21'i organ bağışında bulunduğunu (42) ve %79'u bulunmadığını (158), %68'i öldükten sonra (136), %1,5'i yaşarken (3) organ bağışlamak istediklerini, %46'sı organ bağışlamayı düşündüğünü (92), %24'ü düşünmediğini (48) ve %30'u ise kararsız olduğunu (60), %51'i hastalara yardım için (102), %41,5'i çok ihtiyaç olduğu için (83), %35'i kendisinin ihtiyacı olabileceği için (70) ve %15'i de organ bağışını bekleyen bir yakınım olduğu için (30) organ bağışında

bulunabileceğini, %37,5'i sadece gençler/çocuklara (75) ve %61,5'ide hem genç/çocuk hem de yaşlılara organ bağışında bulunabileceğini (123), %5'ide para karşılığında organını satabileceğini (10) belirtmişlerdir. Organ bağışında bulunmayı düşünmeyen katılımcıların(48), %52'si kişisel tercihim (25), %33,3'ü dini ve geleneksel nedenler (16), %20,8'i güvenmiyor (10), %16,6'sı cesede eziyet ve korku, kendini hazır hissetmeme (8) %10,4'ü ailemi üzmem istemiyorum, organ bağışına uygun değilim, organ bağışına karşıyım ve neden belirtmemekte (8), %8,3'ü organ bağışı hakkında yeterli bilgisinin olmadığı (4) gerekçeleriyle bağışlamama nedenlerini belirtmişlerdir.

4. TARTIŞMA

Organ bağışı günümüzün gittikçe büyüyen kronik problemlerinden biridir. Her geçen gün organ bağışı bekleyen hastaların sayısı artmakta ve organ bağışının yeterli olmaması halinde birçok insan bu bekleme sırasında gerekli organ bulunamadığı için hayatını kaybetmektedir. Literatürde organ bağışı yetersizliğinin yasal, dinsel, eğitimsel gibi birçok nedeni olduğu bildirilmektedir (Aksoy, 2003:189). Bu kronik problemin çözümlenebilmesi için öncelikle sağlık çalışanlarının ve diğer meslek dallarındaki çalışanların yeterli bilgi düzeyine ulaşmaları için gerekli eğitimlerin yapılması ve toplum olarak herkesin organ bağışı konusunda yeterince duyarlı olması için farkındalığın artırılması gerekmektedir. Eğer gerekli eğitim ve farkındalıklar gerçekleştirilirse organ bağış sayıları umulur ki artacak ve yeni hayatlar için umut ışığı olacaktır. Bu çalışma Dicle Üniversitesinde çalışan hemşirelerin organ bağışı hakkındaki görüş ve davranışların belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre tespit edilen eksiklerin giderilmesi bağışlanan organ sayısında artışa katkı sunacaktır.

Çalışmamıza katılan ve halen çalışan 200 hemşire ile organ bağışı konusunda görüş ve davranışlarını edinebilmek için yaptığımız çalışmada organ nakli konusunda hemşirelerin %78,5'i bu konuda bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. 2016 yılında Cillimoğlu ve arkadaşlarının sağlık çalışanları üzerinde yaptığı farklı bir çalışmada ise bu oran %50,2 olarak tespit edilmiştir (Cimillioğlu, Yılmaz, Oğurlu, 2016:254). Bizim çalışmamızda bu oranın daha yüksek çıkmasının nedenleri arasında Üniversite hastanemizin belirli dönemlerde organ bağışı konusunda bilgilendirme amaçlı yaptığı eğitimlerin katkısının olabileceği düşünülmektedir. Fakat bu eğitimlerin yeterli düzeyde olmadığı ortadadır. Yapılan birçok çalışmada görsel ve yazılı yayımların organ bağışı konusunda toplumun bilgilendirilmesinde etkili olduğu görülmüştür (Akgün, Tokalak ve Erdal, 2002:2009; Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004:73; Yaşar ve ark., 2008:33; Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek ve Zeybek, 2008:311). Çalışmamızda organ bağışı konusunda alınan bu bilgilerin en fazla hastaneden (%64) daha sonrada tv (%39) ve internetten (%38) edinildiği görülmüştür. Ayrıca çalışmamızda katılımcılar organ bağışı konusunda en fazla doktordan (%94) ve hemşireden (%67,5) bilgi almak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere doktorların ve hemşirelerin organ bağışının artmasında etkin rol oynayabilecekleri açıktır. Çalışmamıza katılan hemşirelerin sadece %24'ü organ bağışı konusundaki bilgilendirmeleri yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Naçar ve arkadaşları tarafından yapılan benzer bir araştırmada tıp fakültesi öğrencilerinde bu oran %39,5 olarak bulunmuştur. Organ bağışı bilgilendirmesinde hekim adaylarının çalışan hemşirelerden daha fazla bilgiye sahip olmalarını, tıp eğitiminde konu hakkında daha fazla bilgilendirmelere ve hastanede kalış sürelerine bağlı olduğu düşünülmektedir (Naçar, Çetinkaya, Kanyılmaz, Tokgöz ve Utaş, 2001:123). Değinilmesi gereken bir diğer konu ise organ bağışı yapabilmek için gerekli şartların yeterince bilinmemesidir. Çalışmamızda organ bağışı yapabilmek için gerekli şartları bilenlerin oranı %50,5'dir. Yani çalışmamıza katılan hemşirelerin yarısı organ nakli için gerekli şartları henüz bilmemektedir. Bu sonuç organ bağışı ile ilgili eğitimlere gereksinim bulunduğunu ve özellikle organ bağışı yapabilmek için gerekli olan şartlar üzerinde önemle durulması gerektiğini ifade etmektedir.

Organ bağışının yapıldıktan sonra yasal olarak bağıştan vazgeçme hakkının olup olmadığı konusunda katılımcıların %45 oranında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Organ bağışı için uygun donörlerin kimler olduğunu hemşirelerin %36'sı bilmemektedirler. Hemşirelerin, toplumu, hastaları ve yakınlarını organ bağışı konusunda bilgilendirme misyonlarını yeterince yerine getiremeyecekleri açıktır. Konunun, hukukçular ve sağlık çalışanlarının birlikte organ bağışının yasal boyutu ile ilgili eğitimlerin yeterince açık ve anlaşılır bir şekilde gerek hemşirelere gerekse toplumun diğer meslek gruplarına açıklanması ve farkındalığın artırılması organ bağış sayısının artmasına katkı sağlayacaktır.

Hemşireler organ bağışlamamalarını en çok kişisel tercih olarak (%52) daha sonra dini ve geleneksel nedenler (%33,3)olarak belirtmişlerdir. Organ bağışı konusundaki engeller araştırılırken, üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de dini inançlar ve geleneksel davranışlardır. İnsanın yaşamının sürekliliği amacıyla yaşam kurtarıcı her türlü yöntemin kullanımını onaylayan İslam dini açısından organ bağışının

herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açıklansa da mevcut tutum halen devam etmektedir (Dontlu, 2004:69). Din adamlarına olan güven ve dini inançlarla organ bağışlama ve bağışlamama ise neredeyse tüm çalışmaların ortak konusu olmuştur (Savaşer, Mutlu ve Çağlar, 2012: 1; Özkan ve Yılmaz, 2009:18; Yüceci, Keçecioglu ve Ersoy, 2003:115). Din önderlerinin organ bağışı hakkındaki olumlu görüş bildirmeleri toplum bireylerinin bağış konusundaki korku ve endişelerini aşmalarında yardımcı olabilir. Burada din görevlilerinin de organ bağışı konusunda gerekli bilgilendirmeleri yapmaları organ naklinin caiz olduğu ile ilgili verdikleri eğitimleri arttırmaları değerlendirilmeye gereken bir diğer husustur.

Katılımcıların %68'i organ bağışında bulunmayı özellikle öldükten sonra düşünmektedir. Öldükten sonra organlarını bağışlama oranının yüksek olma nedeninin kişinin yaşarken ölümünü düşünmek istememesi ve bu konuda kendisi ile ilgili karar vermektan kaçınması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak tüm meslek disiplinlerinin ortak alması gereken tavır organ bağışının desteklenmesi ve toplumun cesaretlendirilmesi yönünde olmalıdır. Ancak çok büyük bir sorumluluk hasta ve yakınları ile en fazla zaman geçiren destekleyici ve danışman görevini üstlenmiş olan hemşirelere düşmektedir. Çalışmamızca görülmüştür ki hemşireler organ bağışı konusunda yeterince bilgiye sahip değillerdir. Aynı zamanda bilgi edinme konusunda da istekli olmadıkları belirlenmiştir. Bunun gerekçesi olarak hemşirelerin uzun çalışma saatleri, nöbetler ve mesleki tükenmişlik sayılabilir. Hemşirelerin biran önce mesleki zorlukları hafifletilip yerine mesleki bilgi düzeyini geliştirmeye yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Akgün, S., Tokalak, I., & Erdal, R. (2002). Attitudes and behavior related to organ donation and transplantation: A survey of university students. *Transplantation Proceedings*; 34: 2009-2011.

Aksoy, Ş. (2003). Kadavradan organ bağışını artırmaya yönelik bir öneri. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*;11:189-194.

Aytaş, Ö., Kartalci, Ş., & Ünal, S. (2011). Bir Grup Hemşirenin Sosyodemografik Verileri ve Tükenmişlik Düzeyleri Bağlamında Organ Bağışına Bakış Açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*; 18(1):26-32.

Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., & Kurt, P. (2004). Organ bağışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi*; 21(2): 73-77.

Cillimoğlu, A.Ö., Yılmaz, S., & Oğurlu, M. (2016). Adnan Menderes Üniversitesi hastanesi personelinin organ-doku bağışı ve nakli hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*; 254-262. doi: 10.5262/tndt.2016.1003.07

Collins, T.J. (2005). Organ and tissue donation: A survey of nurse's knowledge and educational needs in an adult ITU. *Intensive and Critical Care Nursing*;21: 226-233.

Dontlu, A.Ç. (2004). Organ bağışı ve naklinde etik, dinsel ve yasal yaklaşımlar. *Diyaliz Transplantasyon ve Yanık*; 15 (2): 69-76.

Hulme, W., Allen, J., Manara, A.R., Murphy, P.G., Gardiner, D., & Poppitt, E. (2016). Factors influencing the family consent rate for organ donation in the UK. *Anaesthesia*;71(9):1053-63. doi: 10.1111/anae.13535

Kent, B. (2004). Protection behaviour: a phenomenon affecting organ donation and tissue donation in the 21st century? *International Journal of Nursing Studies*;41:273-84.

Kim, J.R., Elliott, D., & Hyde, C. (2004). The influence of sociocultural factors on organ donation and transplantation in Korea: Findings from key informant interviews. *Journal of Transcultural Nursing*;15(2): 147-154.

Naçar, M., Çetinkaya, F., Kanyılmaz, D., Tokgöz, B., & Utaş, C. (2001). Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*; 10:123-128.

Negreiros, F.D., Pequeno, A.M., Garcia, J.H., Aguiar, M.I., Moreira, T.R., & Flor, M.J. (2017). Multi-professional team's perception of nurses' competences in liver transplantations. *Revista Brasileira de Enfermagem*;70(2):242-248. doi: 10.1590/0034-7167-2016-0223.

Organ Nakli ve Organ Bağışı www.akdeniz.edu.tr, Erişim tarihi: 15.01.2018.

Organ ve doku alınması, saklanması ve nakli hakkında kanun kanun numarası: 2238 kabul tarihi: 29.05.1979 yayımlandığı resmi gazete tarihi: 03.06.1979 yayımlandığı resmi gazete sayısı : 16655

Özmen, D., Çetinkaya, A.Ç., Sarızeybek, B., & Zeybek, A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*; 28: 311-318.

Özkan, S., & Yılmaz, E. (2009). Hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları. *Aile ve Toplum*; 5(17): 18-29.

Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z., & Canbulat, N. (2012). Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakışları. *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*; 20(1):1-9.

Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A., & Altın, S. (2013). Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ve Nakli ile İlgili Tutumları ve Sosyal Profilleri Arasındaki İlişki. *Bakırköy Tıp Dergisi*;9 (4):152-158.

Ünal, S., Elyas, Z., Kaya, Y., & Özcan, C. (2010). Sağlık personelinin beyin ölümü ve organ bağışıyla ilgili inanç ve tutumları. *Fırat University Journal of Social Science*; 20(1):389-400.

Xie, J.F., Wang, C.Y., He, G.P., Ming, Y., Wan, Q.Q., Liu, J., Gong, L.N., & Liu, L.F. (2017). Attitude and impact factors toward organ transplantation and donation among transplantation nurses in China. *Transplant Proc.*;49(6):1226-1231. doi: 10.1016/j.transproceed.2017.02.060.

Yaşar, M., Oğur, R., Uçar M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö.M., & Korkmaz, A. (2008). Bir sağlık meslek yüksekokulu sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*; 18 (1): 33-37.

Yüccetin, L., Keçecioglu, N., & Ersoy, F.F. (2003). Türkiye’de organ bağışı ve nakline bir bakış. *Dialysis, Transplantation and Burns*; 14(2), 115-118.